

ЦЕНТРАЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА В КАНАДІ
при Інституті ім. П. Могили в Саскатуні, Саск.

ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА В КАНАДІ

Збірник доповідей та матеріалів, читаних на Ювілейному
Зїзді з нагоди 30-ліття культурної праці Інституту ім. П.
Могили в Саскатуні, Саск., в днях 21-23 грудня, 1947 року.

Під редакцією Н. ГРИГОРІВА.

ЦЕНТРАЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА В КАНАДІ
при Інституті ім. П. Могили в Саскатуні, Саск.

ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА В КАНАДІ

**Збірник доповідей та матеріалів, читаних на Ювілейному
Зізді з нагоди 30-ліття культурної праці Інституту ім. П.
Могили в Саскатуні, Саск., в днях 21-23 грудня, 1947 року.**

Під редакцією Н. ГРИГОРИВА.

Printed by
The Ukrainian Publishing Co., of Canada, Ltd., Winnipeg, Man.

ГОЛОС УКРАЇНИ.

ДО УКРАЇНЦІВ ПОЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ СУЩИХ від Генерального Секретаря Народньої Освіти.

(Київ, 14 жовтня, 1917 року).

Тяжка недоля порозгонила людей з України по всіх світах, чужими шляхами, в чужі землі, люди йшли шукати кращої долі.

Тяжка була путь, але люди наші поборювали труднощі, і от маємо людей наших всюди: в Самарщині, в Саратовщині, на Зеленому Клинні, на Кавказі, за Каспієм та по інших місцях (за океаном).

Багато з виселенців знайшли дійсно кращі умови життя, знайшли дешеву землю, приклали до неї певної праці і збулися злиднів, що опанували ними на батьківській землі.

Але ж, одірвані від України, вони або забувають про рідний край та робляться покручами, або тяжко сумують, не маючи змоги вернутися до рідних осель, згубивши до них шлях свій. Що ж їм у цім становищі робити?

Тепер на Вкраїні сяє сонце волі, краща доля всміхнулася нашому народові. І от, до вас, земляки, ми можемо тепер звернутися вільно. Ми й звертаємось тепер з словом утіхи, з порадою, як жити всім нашим людям єдиним життям, хоч і не в одному краю.

Люди еднаються в один народ не тільки тим, що живуть в одній землі; їх еднає також мова, стародавній батьківський звичай та шукання однієї правди. Коли вже так судилося, що розійшлися ми по різних краях, дбаймо, щоб не згубити ознак народу нашого; памятаймо, хто ми й звідкіля, яких батьків діти.

В обєднанні всіх сил наших людей будемо творити дальше життя; тоді нігде не викоріниться рід наш і не посміються над нами чужі люди, що досі нашу мову, наш звичай, нашу правду вважали за ніщо.

Це обєднання дасть нам перш за все рідна школа.

Тепер на Вкраїні наука йтиме на рідній українській мові. Дбайте ж і ви про рідну освіту, odkривайте в себе школи на рідній мові.

Про всі відкриті українські школи сповіщайте нас, і ми вам поможемо, щоб в тих школах була добра наука. Коли вам треба мати школу, а вам не даватимуть, сповіщайте нас і про те. Охороняючи на Україні права інших народів, що

розселились по між нашим людом, ми подбаємо, щоб і вам чужі люди не робили лиха.

Єднанням та спільними силами добуваймо кращу долю всьому нашому народові, де б він не жив: чи на землі своїх предків, нашій і вашій Україні, чи на далекій чужій землі!

Генеральний Секретар Народної Освіти,
ІВ. СТЕШЕНКО.

Таку відозву тридцять літ назад розіслав до українців, розкиданих по світу, Генеральний Секретар Народної Освіти вільної тоді України.

В цій відозві відбився голос Матері-України до розсипаних по світу дітей. Вирвавшись на волю, Україна згадала їх, всіх отих, когось зла доля одірвала від неї. Згадала й промовила до них від материнського серця. Знала, що їм уже не вертатись до неї. Знала, що вони вже зрослися з тією землею, яка дала їм притулок в найгірші часи; дала свободу, добробут; стала матір'ю їх дітей.

Знала це Україна й шанувала. Не закликала вертатися назад. Ні! Вона тільки подала слова втіхи та поради, щоб всім разом жити „єдиним життям, хоч і не в одному краю”.

Таке життя витворюється єдиною культурою, мовою, звичаями, одною правдою (наукою й моралю). Тому Мати-Україна й закликала всіх розкиданих по світу дітей своїх триматися „ознак народу”, з якого вийшли. Памятати, яких батьків вони діти. Плекати силу української душі — культуру, мову, звичаї, науку, мистецтво і т.л.

Хіба не натурально, щоб мати бажала пам'ятування про неї дітьми? Як же діти повинні відповісти на це?

Один з наших поетів правду сказав:

„Хто матір забуває,
того Бог карає,
чужі люди цураються,
в хату не пускають. . . ”

Бо хто може довірити тим, що забули матір? Коли матір забули, то як іншого пошанують?

Тільки здичавілі виродки та темні люди, що не знають свого походження, можуть це робити.

Знає це Мати-Україна і радить, щоб її діти не забували про рідну освіту, яка скаже їм, хто вони, якої матері діти. Радить творити свої школи, в яких би подавалися відомості про Україну, її народ, його культуру, властивості, здібности. Радить і обіцяє допомогти в цій справі.

На жаль, не так сталося, як бажалося. Україна опинилася знов у неволі, у вязниці. Не може навіть словом допомогти дітям, бо „на устах її печать”.

Українці, розкидані по світу, мусить сами братися до організації своїх власних культурних закладів, шкіл.

В Канаді це легко робити: демократичний устрій забезпечує свободу й добробут. Є для того правові й господарські можливості. Не використати їх — був би злочин. І українці в Канаді чимало зробили для виконання материнського заповіту: потворили народні доми, школи, інститути.

Господарська криза й війна в значній мірі перешкодили розвитку цієї праці. Дещо увірвалося.

Та тепер, в умовах миру, свободи й добробуту, українці знов відновляють порвані нитки, посувають справу вперед, відповідно вимог часу.

В цій змаганні Український Інститут ім. П. Могили створив у своїм лоні Централю Українського Шкільництва. Завдання її — допомогти розвитку українського шкільництва в Канаді, щоб: 1. затримати душевий звязок канадійців українського походження з Матірью-Україною та її культурою, і 2. допомогти їм ширше ознайомити теперішню їх опікунку й матір їх дітей Канаду з культурними скарбами українського народу і разом з ним працювати для обопільного добра та вселюдського миру, поступу, свободи й добробуту.

Централя Українського Шкільництва відбула кілька нарад з учителями, що перебувають в Інституті. На тих нарадах обмірковано й висвітлено низку конкретних питань в справі організації українського Шкільництва в Канаді.

Наслідки цих нарад, їх уповноважені подали до відома Ювілейного Зїзду Інституту ім. М. Могили. Тепер ці доповіді подаються тут до відома всіх, хто цікавиться справою ширшого виховання молодих поколінь Канади.

ЦЕНТРАЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА
при Інституті ім. П. Могили в Саскатуні, Саск.

Н. Григорієв.

ПОТРЕБА УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В КАНАДІ.

Канада — нова держава, нова нація.

Канадійська культура твориться шляхом складання властивостей і культурних здобутків різних народів, що переселилися в Канаду. Канадійська нація виростає зі співжиття різних націй на ґрунті свободи, демократії й кооперації; особливо англійської, французької, німецької, української і т.п.

Кожна з людських культур має своєрідні особливості, корисні в тих чи інших умовах.

Канадієць, витворюючи свою власну місцеву культуру, мусить вибрати дещо й з тих, що принесено в Канаду, щоб канадійська культура була найдосконалішою.

Переглядаючи різні культури, канадієць не може не помітити, що українці принесли з собою працьовитість, невибагливість, витревалість, господарність, нахил до громадського життя і високу душевну культуру, яка відбивається в родинному, релігійному, господарському та громадському життю.

Високий ступінь українського мистецтва (співу, музики, танців, побуту) відомий не тільки сусідам українців, а й значно дальше.

Не тільки в мистецтві, а й у громадсько-політичному життю українці визначаються своїми здібностями до людяного співжиття: мають високо благородні прикмети товарищкості.

Факт, що ідеї шовінізму, імперіалізму, комунізму, націзму походять не з українського ґрунту.

Українці прийшли в Канаду не ради завоювань, панування над іншими, а тільки, щоб мати поле для праці. Власними руками обернули дикі хащі в культурні ниви, виховали дітей на достойних громадян Канади й сміливих її захистників в часи війни. Їх діти здобувають освіту та йдуть в різні підприємства, професії, які керують громадським життям: учителі, священники, крамарі, адвокати і т.п.

Канадійці українського походження багато завдячують українській культурі, яка прищепила їм ініціативність, завзятість, працьовитість, людяність, змагання до високих ідеалів громадського співжиття: свободи, рівності, братерства, що творять основу демократії.

Ці властивості прищепила їм українська культура, ви-

творена віками в умовах хліборобства, сполученого з не-
впинною боротьбою проти різних напасників.

Кожен канадієць, який бажає, щоб нова канадійська на-
ція виростала на здорових засадах демократії, мусить по-
магати життєздатній українській культурі вливатися в жили
канадійської нації. Це піднесе її душевний рівень і прищепить
засоби й людяности.

II.

Канада індустріалізується. З хліборобсько-промислової
країни обертається в хліборобсько-промислово-торгову. Стає
в ряди торгових держав. Зерно, шкіра й металеві вироби шу-
кають ринків збуту. Канадійці стають промисловцями й тор-
говцями. Потрібують знати світ, різні народи, їх умови жит-
тя, потреби, історію і т.п. Канадійські патріоти мусять пома-
гати своїй батьківщині навязувати найтісніші звязки з ріж-
ними народами світу, а в тім числі з Європою, щоб забез-
печити потрібний для розвитку торгівлі мир. Канадійці ан-
глійського походження найкраще це зроблять, помагаючи
Канаді краще зрозуміти і тісніше звязатися з Англією; ка-
надійці французького походження найкраще можуть озна-
йомити Канаду з Францією, а канадійці українського похо-
дження найкраще можуть зблизити Канаду зі Сходом Ев-
ропи, де лежить Україна.

Канада потребує зближення з Європою для розвитку
свого торгу. Європа — це не самий її Захід, а й Схід, де ма-
сово проживають народи словянські. Канада потребує рин-
ків збуту не лише для хліба в Західній Європі, а й для шкір
та металевих виробів, яких більше потребує холодніший і
менш індустріалізований словянський Схід. Пробитися в його
гущу можна тільки знаючи якусь словянську мову, знаючи
характер словянства, його історію, взаємовідосини, потреби
і т.п.

Найбільше словян говорить московською мовою, але
хто знає українську мову, той швидче порозуміється з усіма
слов'янами, ніж мовою московською, бо українська мова є
осередковою серед слов'ян. До того ж історія України дає
матеріал для ширшого зрозуміння Сходу Європи, ніж істо-
рія Росії чи Польщі.

Українська історична традиція боротьби за свободу й
народправство з давних часів і до наших днів дає величез-
ний матеріал в справі захисту демократії від тоталізмів ріж-
них форм і часів.

До того ж у Канаді українців більше, ніж інших слов'ян, а тому канадійцям легше почути й вивчити українську мову, історію і т.п., що дасть їм змогу порозумітися з іншими слов'янами.

Культура українська популярна серед багатьох народів Сходу Європи. Українськими піснями, музикою, танцями, вишивками, писанками, різьбою і т.п. прикрашаються й пишуться мистецькі концерти й вистави багатьох народів.

Та й у випадку військових конфліктів, українська мова може пригодитися канадійцям для порозуміння з слов'янським населенням теренів війни.

Не зле знати мову московську й польську, але українську знати практичніше, бо нею легше порозумітися зо всіма слов'янами, ніж мовами московською чи польською.

З огляду на це, кожен канадієць, який хоче піднести культуру Канади, допомогти їй зв'язатися зі Східною Європою, повинен учитися української мови, історії, мистецтва і т.п. Канадієць, який черпає культуру з двох джерел, все має більше можливості ширше й краще зрозуміти світ, ніж як тільки з одного. Для того власне й навчають чужих мов в різних школах.

III.

Особливо ж подбати про знайомство з українською культурою мусить канадієць українського походження. Це дасть йому вигоду не лише особисту, а й громадську, матеріальну й моральну.

Промислово-торговий розвиток Канади кинув вже багато канадійців українського походження від фармерства до різних підприємств, крамарства і т.п.

Це корисно для них самих і для держави, бо торгово-промислова держава швидче багатіє ніж хліборобська.

Та підприємець, торговець потребує більшого знання світу, ніж фармар. Підприємець, крамар, який не знає світу, далеко не піде. Щоб конкурувати з іншими, він мусить знати більше за них. Отут і є нагода підприємцям, торговцям українського походження показати себе. Їм легше пізнати, зрозуміти й зв'язатися зі Східно-європейським світом, ніж кому іншому. Треба тільки знати українську мову й читати українську історію, письменство і т.п.

Знаючи це, він може визначитися серед інших торговців свого міста чи містечка.

Кожна крамниця та навіть майстерня є певним громадським „клубом”, куди люди заходять не лише щось купити, полагодити, а й розпитатися про новини.

Крамар чи майстер, який розуміє світову ситуацію, краще пояснить все своїм покупцям та замовникам. Добре ж пояснення привабить покупця прийти й у друге до него, а не до того, який нічого пояснити не може.

Крамар чи майстер, який знає історію України, краще пояснить відносини на Сході Європи, ніж той, що не знає. У доброго крамаря довідуються про світові події всі мешканці околиці. Цим він і собі служить, бо приваблює покупців, і громаді, бо задовольняє її потребу в знанні світа, і державі, бо добрими відомостями дає матеріал для розумного думання й правдивих висновків. Не баламутить населення вигадками, а допомагає йому серйозно орієнтуватися.

Коли цей крамар чи підприємець кооперує громадсько-політичними діячами своєї околиці, то й їм допомагає в їх державно-громадській праці. Коли ж поступає вище, в коло міжнародних торговців, то надзвичайно допомагає державі в розвитку її міжнародного торгу.

IV.

Канадієць, знайомий з історією України, краще може допомогти й своїм рідним чи знайомим чи просто українцям в Європі, бо знає, що саме їм потрібно. Він має змогу порівняти політичне й господарське життя Канади з європейським і порадити, що з Європи треба взяти в Канаду, а що з Канади в Європу.

Голос такого канадійця в оборону українців в Європі, більше важить, ніж того що про Україну нічого не знає. Голос американських жидів у відродженні Палестини заважив не менше, а може й більше, ніж всі терористичні акти.

Оці всі причини й змушують канадійців, особливо українського походження, подбати про поширення в Канаді українських шкіл, в яких би канадійці навчалися української мови, історії, письменства, нарівні з мовами, історіями й письменством інших народів.

Др. К. Андрусишин,

професор Саскачеванського університету.

ПІДСТАВИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УНІВЕРСИТЕТАХ КАНАДИ

(Вільна передача змісту промови на Ювілейному Зїзді Укр. Інституту ім. П. Могили, 1947).

Підставою навчання будьякої мови в університеті є її вага в життю якогось народу, а саме: 1. — уживання широкими народними масами, 2. — користування в міжнародних стосунках, 3. — багатство ідей в літературі, 4. — краса літературних образів і т.п.

Українська мова, на жаль, не здобула першорядного місця серед інших, хоч має немало характерних властивостей.

Причин тому кілька: 1. — політична: українці, як нація, не здобули собі признання в світі, 2. — мистецька: мистецьких взірців української літератури інтернаціонального змісту, який був би зрозумілий і привабливий для всякого чужинця, дуже мало; 3. — технічна: недостаток популяризації навіть тих мистецьких творів, які зрозумілі й привабливі для чужинців.

Конкретно: українці не заїмпонували світові своєю наукою й мистецтвом хоч би так, як, наприклад, Польща. Про Шевченка, Франка, Коцюбинського, Винниченка, Кобилянську, Лисенка чужинці не знають так, як про Міцкевіча, Шопена, Падеревського і т.п. які фактично привернули світ до Польщі і в той спосіб збудували її на міжнародному полі, що рішачо вплинуло й на внутрішню будову.

Світ більше знає Польщу з творів Міцкевіча, Шопена й Падеревського, ніж з політики Галера чи Пілсудського. Українська пісня в мистецькому представленні Кошиця більше розбудила увагу до України, ніж що інше. На жаль, ми майже не маємо таких культурних витворів, якими би могли імпонувати чужинцям, хоч би так, як хор Кошиця.

Навіть „Кобзар” Шевченка у великій мірі льокальний, для чужинця чужий. А вселюдської частини його навіть українці добре не знають. У музиці ж не маємо ні Шопена, ні Падеревського, а Шевченка знаємо лише в обробках народних пісень. Хто знає його опери? Коли ми не знаємо, то як це може імпонувати чужинцям? Так само й у малярстві. Чим

можемо похвалитися? Може й є, але ми не знаємо. Як же чужинці можуть знати?

Мало таланів на нашому полі не лише тому що чужинці обікрали, а ще й тому, що суспільство наше в цілому, будиши віками поневоленим, дуже не високо піднялося в культурі. Наше суспільство ще й досі живе занадто льокальним життям. Бойться вийти на ширшу міжнародну арену культури і не помічає, що вся культура світу рухається тільки міжнародним шляхом. Найкращі національні здобутки стають вселюдським здобутком лише тоді, як переходять на інтернаціональний шлях, прибірають інтернаціональний зміст, завдання.

Ми пишаємося народним мистецтвом. Це цілком натурально, але не треба забувати, що воно творилося сотні літ назад для потреб і смаку значно нижчого, ніж ми переживаємо сьогодні. Після того, як наші народні скарби мистецтва витворено, пройшло вже сотні літ. За той час сусідні народи пішли далеко вперед. Народне мистецтво вони замінили мистецтвом індивідуальних геніїв вищого ступня культури, а ми... тільки й пишаємося тим, що прадіди здобули. Для прадідів ті здобутки були великим постуном вперед, але для нас... це вже застаріло. Можна ними тішитися в години відпочинку, але не боротися за життя. В боротьбі кожен хапається за найдосконаліше, наймодерніше. Люди хапаються за Шопена й Падеревського, бо їх твори задовольняють душевні потреби часу, ніж стародавні народні мелодії.

Конкуруючи з сусідами, мусимо орудувати не лише стародавним народним мистецтвом, а й сучасним, індивідуальним; мистецтвом геніяльних одиниць, які виховані на високому рівні культурного смаку. І от таких одиниць для репрезентації наших культурно-творчих здібностей у нас мало. Наше покоління скалічене політикою. Потонуло в ній. Забуло за все інше. Політика річ немінуча, але не єдина. Без культури політика зовсім безпотрібна, бо що має захищати? Перше, ніж політикувати, треба вміти читати, а як молодше канадійська покоління навчиться читати, коли нема українських підручників? Чужинець хоче вчитися нашої мови й питається за підручниками, але... знаходить стоси політичних деклярацій про наші культурні багатства і... жадного підручника української мови.

Націю творить не політика, а культура. Політика тіль-

ки захищає, коли вміє. Та перше ніж щось захищати, треба його мати. Для політикування потрібні реальні підстави, які витворюються національними силами в культурі, а саме: в науці й мистецтві. Щоб здобути в світі належне місце, треба на ділі показати свою здібність творити корисні річі, працювати, виробляти, а не руйнувати здобутки інших. Треба доказувати, що вміємо краще зробити, ніж інші. Мусимо виказати більшу силу творчого й будівничого духу. Доказувати, що наші предки багато дали культурних витворів? А що відповісти на запит про те, що ми зробили?

В Саскачеванському університеті навчається української мови. Дуже добре! Дозволено й у вищих школах викладати, але... де підручники? По чому мають вчитися студенти в університеті? Хто про них подбає, коли сами батьки не дбають?

Чи все то нам мають дати чужинці? А де ж наша культура? Великий сорок-мільйоновий народ і... ні одного англійського підручника української мови для студентів університету, для вищих шкіл! Маємо тут, в Америці і в Канаді свободу й добробут. А підручника української мови для навчання в університетах Канади... не має.

Становище української мови в університетах Канади залежить від українців Канади. Уряд дозволив навчати. Українці мусять дати підручники. Не політичні резолюції, а реальні книжки. Вони є написані. Тільки видати. Коли не має геніїв імпонувати наукою, мистецтвом — треба заімпонувати працездатністю, жертвенністю, любов'ю до своєї мови!

ПРОЄКТ

ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА В КАНАДІ

ПРИМІТКА:— Цей проєкт подається до відома всім зацікавленим укр. шкільною справою з проханням додати свої зауваження й повернути Централі Укр. Школи при Інституті П. Могили в Саскатуні.

I. МІСЦЕВА ОРГАНІЗАЦІЯ

ІНІЦІАТОРИ. Кожна особа, яка цікавиться справою українського шкільництва в Канаді, нехай сходитьсь з іншими подібними, обмірковує з ними місцеві потреби й можливості урядження української школи та разом з ними закладає Ініціативний Комітет Української Школи своєї місцевості.

ІНІЦІАТИВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ в певній місцевості нехай

1. обере голову, секретаря, скарбника, організатора та його помічника;
2. обміркує, як урядити в своїй місцевості українську школу;
3. спише родини, які мають дітей шкільного віку, та кількість дітей;
4. скличе громадські збори в справі української школи, на які повинен запросити не лише батьків та матерей, а всіх громадян, що цікавляться громадськими справами без огляду на їх релігійну чи політичну приналежність, а особливо жінок, що найтісніше зв'язані з вихованням дітей;
5. закладе на зборах Шкільну Громаду з усіх тих громадян, що запишуться до неї й згодяться платити членську владку.

ШКІЛЬНА ГРОМАДА має доглядати за організацією й веденням школи. Для того збирається по потребі, але не менше 4 раз на рік: перед початком шкільного року, на Різдво, на Великодні Свята та при кінці шкільного року.

На своїх зборах Шкільна Рада

1. обирає Шкільний Комітет із 3—5 осіб, який має виконувати її ухвали і щоденно дбати про добрий розвиток справи;

2. установляє розмір членської вкладки на рік;
3. установляє розмір платні з кожного учня на школу;
4. означає умови найму помешкання й учителя та обсяг його праці;
5. підшукує засоби організації й утримання школи;
6. приймає активну участь в усіх шкільних святах і підприємствах і т.п.

ШКІЛЬНИЙ КОМІТЕТ виконує постанови Шкільної Ради, підготовляє справи для її рішення й повсякчасно працює за тим, що потрібно школі для її розвитку:

1. підшукує помешкання й учителя та подає їх на ствердження Шкільної Ради;
2. підписує умови з власником помешкання та учителем на основі рішень Шкільної Ради;
3. дбає про опал і забезпечення школи всіма потрібними речами;
4. виплачує платню за помешкання й учителеві;
5. доглядає за тим, щоб батьки учнів справно оплачували установлену належність;
6. уряджає підприємства й переводить збірки на потреби школи;
7. доглядає за тим, щоб учитель сумлінно виконував свої обов'язки, але не втручається в методи та програм навчання; коли ж незадоволена в цій галузі, то засягає рішення Централі Українського Шкільництва в Канаді.

Шкільний Комітет збирається по потребі, але не менше одного разу на місяць.

Шкільний Комітет має голову, секретаря, скарбника, організатора й господаря, що завідує майном школи.

II. ОКРУЖНА (ПРОВІНЦІЙНА) ОРГАНІЗАЦІЯ

ІНІЦІАТОРИ. Ініціатори Окружної (зглядно: провінційної) Організації можуть бути або Централя Українського Шкільництва, або місцеві шкільні комітети, або окремі особи, що цікавляться шкільною справою українців.

ОКРУЖНА ШКІЛЬНА РАДА має своєю метою поміч місцевим організаціям і школам в справі доцільного використання та інших фахових сил, збільшення засобів, ширшої пропаганди шкільництва, координації праці і т.п.

ОШР складається з представників тих шкіл, які її організу-

ють, і обирає собі голову, секретаря й скарбника, які складають Округний Шкільний Комітет.

ОШР збирається в міру потреби, але не менше 4 раз на рік: перед початком шкільного року, на Різдвяних Св'ятах, на Великодних та перед кінцем шкільного року.

Округна Шкільна Рада

1. обмірковує й установає можливості та способи координації праці і спільних виступів сусідюючих між собою шкіл на культурно-громадському полі;
2. помагає мінятися учителями, співаками, музикантами і т.п. для загальної користі;
3. виробляє плани ширших спільних підприємств на потреби українського шкільництва;
4. помагає виготовляти й постачати школам потрібні підручники та інші річі постійного вжитку.

ОКРУЖНИЙ ШКІЛЬНИЙ КОМІТЕТ виконує постанови Шкільної Ради та Централі Українського Шкільництва і помагає школам.

1. тримати постійний зв'язок між собою;
2. роздобувати учителів, підручники і т.п.

III. ЦЕНТРАЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА

МЕТА — координувати розвиток українського шкільництва по всій Канаді й помагати його поступові.

ЗАВДАННЯ:

1. пропаганда українського шкільництва в пресі,
2. вироблення й установаження мережі українських шкіл в Канаді,
3. організаційні поради всім зацікавленим,
4. висилка організаторів на місця,
5. поміч в підшукуванні учителів,
6. вироблення програм,
7. виготовлення й постачання підручників,
8. урядження курсів українознавства при інститутах та в місцях скупчення української молоді, як літніх так і в зимі,
9. урядження учительських нарад, зїздів і т.п.,
10. урядження курсів для учителів українських шкіл,
11. поміч в урядженню шкільних культурно-освітніх підприємств,
12. Видавання „Бюлетеню Укр. Шкільництва в Канаді”,
13. видання журналу для молоді,

14. організація студентських гуртків іт.п.

СКЛАД:

1. РАДА ЦЕНТРАЛІ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА складається з представників інститутів та колегії, окружних рад, учительських організацій та громадських, як СУС, СУК, СУМК, СУНД, Консисторія та інших.
Збирається раз на рік і ухвалює плян та напрям праці.
2. УПРАВА Ц. У. Ш. складається з представників інститутів та фахових людей, обраних Радою Ц. У. Ш. або кооптованих Управою, і директора.
3. Директор Ц. У. Ш. призначається установою, яка оплачує його працю.

**Організ. Ком. Поширення Праці при
Інституті П. Могили в Саскатуні.**

М. Гавриш.

ФІНАНСУВАННЯ ШКОЛИ

Звичайно, як ми говоримо про фінансування якоїсь громадської справи то починаємо від збірок, пожертв, урядження концертів, представлень, а часом уряджаємо й віча, на яких промовець закликає до „патріотичного духа” й натискає на присутних, щоб жертвували „на добру ціль”.

Ви всі знаєте, як це робиться і, можливо, воно має свою рацію в певних випадках, але ніде ніколи добрий господар не ставить серйозної справи в залежність від випадкових жертв. Як хоче щось робити, то все наперед подумає, як ту справу фінансувати.

Коли ми хочемо серйозно говорити про школу, то мусимо перш за все серйозно говорити про її фінансування. Збірки, концерти, представлення а навіть „великі віча” все це джерела не певні. Невідомо, скільки яка збірка дасть; чи вдасться концерт, представлення? А для „великого віча” треба „знаменитого бесідника”, який не завше є під рукою. До того ж, люди часто йдуть не слухати бесідника, а лише подивитися на нього, і коли він тутешний, то „ми ж його знаємо”. Треба привезти, а це коштує гроші. Та навіть на „знаменитого бесідника” не завше приходять досить людей. Треба відповідного сезону, доброї погоди і т. п.

Отже: всі згадані способи не можуть бути фінансовою основою серйозного шкільництва. То може бути додаток, але не основа. Основа мусить бути інша. Яка? Ціль цієї короткої промови не в тім, щоб подати вам конкретний розроблений плян, а лише висловити кілька думок, які при добром розміркуванні можуть поставити справу фінансування шкільництва на певний ґрунт.

Перше, що ми мусимо усвідомити, так це те, що сьогодні не той час, який був десятки літ назад, коли наші батьки приходили в Канаду. Пятьдесят—сорок літ назад вони не мали іншого оточення, як українське. Сьогодні ми, коли хочемо йти нарівні з канадійцями іншого національного походження, мусимо вибратися з фармів до міст, ставати до праці на фабриках, заводити свої підприємства, добиватися участі в громадсько-політичному житті. Сьогодні нам не вистарчає вже публичної школи на фармах. Мусимо йти в „гай скул”, в „нормал”, в торговельну, технічну, універси-

тет і т.п. Отже, мусимо з дня на день перебувати в морі англійської мови. Що дома від мати й тата навчився, то в місті забувається. Тай мова батьків не дуже багата. Їм на фермі не треба знати різних термінів політичних, технічних і т. п.

Друге — багато піонірів, які дбали про українську школу, повимирали, постаріли. Діти їх повиростали, а тому й школа їх не інтересує.

Українські учителі також перейшли на інший фах, бо при тім способі фінансування, який до цієї пори практикується, учительська професія не тільки не поплатна, а й самобивча: людина виснажується.

З цього всього ясно, що для фінансування української школи потрібна переорієнтація в розумінню завдань її і засобів підтримки. Подекуди це вже почалося стихійно під впливом життя. Наше завдання — допомогти усвідомити його потребу й популяризувати.

Головна думка в цім — подбати, щоб школа була не випадковим явищем, а певним вислідом свідомости й організованности громади. А це вимагає постійного, систематичного вистарчаючого фінансування.

Як це зробити?

1. Треба скрізь і завше підкреслювати, що шкільництво є одинокою з головніших справ, бо без нього виростуть нові покоління, які не матимуть звязку з українською культурою і не почуватимуть себе близькими до неї, а тому їх не будуть цікавити жадні українські організації. Без школи спорожніє церква, замруть всякі союзи. 2. До оживлення українського шкільництва треба запрягти всіх українців без огляду на віру. 3. Українська школа мусить бути організована на таких самих модерних засадах, як і урядова канадійська, та на взаємній кооперації з нею, як приватне її розгалуження.

Психольоги кажуть, що лише таке діло має вартість, яке виринає з щирого почуття. Я додав би від себе, що не треба чекати, поки почуття само вирине. Треба його підогнати, зворушити.

Поскілки для нас ясно, що сучасне фінансування шкільництва не досконале, треба вже думати про кращі способи. Які?

Сучасне фінансування не вистарчає, не відповідне й охоплює не широку базу.

Зробім з цього висновок.

Поставмо фінансування школи на ширшу базу, притягнім до того ширші кола громадянства, зробім його справою постійною, систематичною. Для цього я раджу запровадити в кожній громаді „шкільний бюджет”. Громада має зійтись, установити, скільки треба засобів на утримання школи й учителя і розкласти ту суму на всю громаду. Не тільки на батьків, а на всіх громадян, бо освіта дітей, виховання молодого покоління несе поступ не лише батькам, а всій громаді. Освічена молодь краще поводитьсь, менше робить збитків, дає моральну втіху всім громадянам і своїми успіхами прославляє всю громаду.

З того, що молодь замість п'ятики й тиняння по закутках забавиться українським співом, музикою чи танцями, вигода не лише батькам, а всій громаді. З того, що серед членів громади будуть люди, які знатимуть життя в Європі хоч деяких народів, користь також не лише батькам та громаді, а всій Канаді, бо вони інформуватимуть інших про ті чи інші потреби торгу або виробництва.

Отже: кожна українська громада повинна встановити „шкільний бюджет” і розкласти оподаткування на всіх членів громади. Зібрані суми витратити також на основі громадської ухвали.

Існування „шкільного бюджету” дало би більші суми, ніж „жебання”; дало би засоби на видання підручників, заохотило б учителів до праці, підбадьорило би молодь, бо вона побачила би, що батьки справді шанують українську школу, а не збуваються її “ніклями”.

Школа, українське виховання не “софт-дрінк”.

Дешева рибка — погана юшка!

На добру школу потрібні добрі засоби, зібрані постійним бюджетом, який нікого не ображає.

Марія Ткачик.

ПОТРЕБИ УКРАЇНСЬКОГО УЧИТЕЛЯ В КАНАДІ

„Який учитель, такий народ” — каже стара німецька приповідка, бо народ є таким, яким його виховає школа, а школа виховає таким, як уміє і може виховати вчитель. Кращий учитель — кращий народ. З другого боку — по учителеві, по умовах його праці видно культурність народу. Коли умови праці учителя добрі, це знак, що народ розуміє вагу школи й виховничої праці; дбає, щоб учитель міг виховати молоде покоління найкраще. Коли ж умови праці учителя злі, це доказ, що народ не культурний, не доцінює ваги виховання, визискує учительську працю.

Ми часто говоримо про потребу української школи в Канаді, але дуже рідко звертаємо увагу на добре забезпечення учительської праці. Навпаки: не рідко трапляються люди, які гадають, що учитель має робити запівдарма або й зовсім даремно з українського національного почуття. Коли учитель має працювати для наших дітей з українського національного почуття, то чому ми не повинні дбати про своїх дітей з того ж самого українського почуття?

У всіх галузях праці, ми все домагаємося належної оплати. Чому ж дозволяємо собі визискувати працю українського вчителя?

Коли ми свідомо кажемо, що рідна школа має велику вагу, то мусимо на ділі показати свою пошану до цієї великої ваги. Щоб виконати свої обов'язки перед молодим поколінням, мало нарікати на нього, а треба подбати про його виховання. Коли вже самі цього не робимо, а передаємо на учителя, то мусимо забезпечити цьому вчителю добрі умови праці.

В оцій своїй доповіді я хочу звернути увагу на одну з проблем нашого шкільництва, а саме — потреби учителя.

Треба раз назавше запам'ятати, що учитель не наймит, а виховник молодого покоління. Наймит, жебрак може виховати тільки наймита й жебрака, а не господаря. Як ми хочемо, щоб учитель виховав з молодого покоління господарів, то треба, щоб він сам був господарем, а не наймитом, не жебраком. Треба, щоб він завше на кожному місці почувався не нижче батьків своїх учнів ані морально, ані матеріально.

Для того впершу чергу мусить бути найтісніша кооперація між громадою й учителем. Без кооперації з громадою учитель не може мати того авторитету, який йому потрібний для впливу на учнів.

В цій кооперації мусить бути належна пошана з боку громади до учителя, до науки, до праці, яку він провадить, щоб діти привикали бачити це й цінити.

Є багато способів виявлення пошани до учительської праці, а перший з них — відповідна оплата. Це треба робити, щоб не викликати в дітей вражіння, що учитель навчає лише з огляду на своє жебрацтво. „Не знає, мовляв, кращої праці, то береться учителювати”. Такий погляд вбиває в дітей інтерес і пошану до українознавства, до української мови. Дітям тоді здається, що учитель їх мучить лише тому, що не може собі найти ліпшого заробітку. На що тоді їм така наука, коли сам учитель від неї жадної користі не має? Яка її вартість?

Коли ж дитина побачить, що батьки клопочуться, як дістати доброго вчителя; оплатити його працю нарівні з іншими працями, тоді їй буде видно, що мабуть та наука щось варта, коли батьки про учителя так піклуються.

Окрім відповідної платні, учителеві треба забезпечити рівне становище в громаді, а особливо в шкільній раді. Учитель мусить мати право бути на всіх зборах громади, що стосуються шкільної справи, і на всіх зборах шкільної ради. Не можна ані ховатися від нього ані ігнорувати. Дуже зле, коли громада обмірковує шкільні справи, а учителя не запрошує. Ще гірше, коли так робить шкільна рада. Учитель не наймит, а співпрацівник батьків у вихованню їх дітей на добро всієї країни. Не обов'язково учитель має голосувати на зборах громади чи шкільної ради, але він повинен бути присутнім і мати право подавати свій голос у всякій справі, що там обговорюється. Це не значить, що всі мають голосувати за тим, що учитель скаже. Ні, кожен має право голосувати, як хоче, але учителеві треба дати нагоду висловити свою думку.

Відемно впливає на дітей і такий факт, як виконання учителем при школі таких технічних праць, які нічого спільного з вихованням не мають. Виконання їх мусить бути покладено на інших членів громади, щоб учитель міг використати час на свою спеціальну учительську працю, а не витра-

чати його на те, що й інші можуть зробити. Він же учитель, а не фізична обслуга школи.

Не можна покладати на учителя й забагато завдань. Де-хто гадає, що вчитель має за короткий час і мови навчити, й грамоти, і грати, й співати, і представлення грати і т. п.

Особливо зле роблять батьки, які вимагають від учителя, щоб він робив з дітьми концерти на утримання школи. Вони хочуть, щоб учитель сам дбав про їх дітей і сам себе утримував, а вони тільки прийдуть та потішаться на концерті. Та ж то діти не учителеві, а їхні. Вони мають дбати про дітей, а учитель лише помагає своїм фаховим знанням. Діти йдуть у школу не для того, щоб представлення грати, а щоб навчитися мови, грамоти. Як щож їх заставити до представлення, то коли ж вони вчитимуться шкільної науки? Концерти можна й треба робити, щоб показати знання мови, співу і т.п., але вміру того, як таке знання здобувається. Не треба переобтяжувати дітей вимогою давати концерти для утримання школи.

Програму й систему навчання має виробляти учитель в порозумінню з іншими учителями, а не залежно від вимоги батьків. В цю справу батьки не повинні втручатися, як учитель не втручається в їх господарську систему й пляни, коли, що та скільки сіяти, орати і т.п.

Замість того, щоб жадати лише від учителя, батьки повинні подбати, щоби діти вдома мали відповідні для виховання умови. Не можна спускатися лише на вчителя та рідну школу, щоб вони виховали нам молодь так, як ми хочемо. Треба й самим про те дбати. Огнищем українського духу, культури, замилування повинна бути не лише школа, а й кожна родина. І то більше, ніж школа, бо дома дитина перебуває більше, ніж в українській школі.

Любов до рідної мови, культури, традицій прищиплюється більше дома, де батько й мати їх шанують і вживають. Коли ж батьки й матері дома української культури, мови, пісні не шанують, то тяжко учителеві прищепити їх у школі, де діти бувають лише хвилиночку. Треба, щоб батьки показували приклад. Це головне. В домі є початок, фундамент, на якому рідна школа може далі розбудовуватися. Коли ж фундаменту не має, та найкращий учитель в повітрі нічого не збудує.

Пошана до зовнішності школи також є важною річчю.

Треба, щоб школа містилася не в будь якій халупі, а в пристойнім будинку: теплим, ясним, просторім, чистім. Щоб лавки були не гірші, ніж в урядовій шкслі.

Коли батьки не дбають про добрий вигляд української школи, то тим показують дітям, що не мають пошани до неї. Як же діти можуть її шанувати, коли батьки не шанують?

При школах повинні бути бібліотеки, книжки для читання, часописи для дітей і т.п., бо кожна родина невилі мати своєю бібліотеку.

Само собою розуміється, що учитель повинен мати до розпорядимости в і д п о в і д н і підручники. Найкращий учитель без підручників не може досягти того, що жадає. Підручники й програми, виготовлені знаючими людьми, облекшують працю вчителя, дають йому змогу більше, швидче й лекше навчити.

II.

Опріч того, що може дати учителеві громада, він і сам мусить подбати про такі річі, які громада йому дати не може, а це саме удосконалення свого знання й уміння.

По всьому світі в усіх школах учителі працюють над поступом вперед. Для того відбувають наради, зїзди, курси. Видають, читають, дискутують матеріял з власного досвіду.

Це мусять робити й українські учителі. Для того їх треба поставити в такі умови, щоб вони мали можливість і час зїздитися, уряджати курси, запрошувати на ті курси досвідчених людей і т.п. Удосконалення учителя — це здобуток не лише для нього, а й усїєї громади, бо добрий учитель більше дасть для виховання молоді.

Великим знаряддям освіти й виховання є журнали для молоді, які видаються досвідченими людьми. Над цим повинні подумати, як батьки, так і учителі. Коли ми бачимо, що на скитальщині видається аж три журнали для молоді, то чи не могли би ми мати хоч один?

Витаючи наміри Централі Української Школи в справі оживлення українського шкільництва в Канаді, мусимо помогти їй не лише словами, а й ділами: в першу чергу — організацією в себе на місці рідної школи в такий спосіб, щоб не соромно було перед іншими ні за себе, ні за дітей, ні за учителя.

Н. Лабюк.

СТУПНІ Й ПРОГРАМИ УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ В КАНАДІ

I. СТУПНІ

Матеріал, думки й поради, які тут подаються в справі обсягу української школи в Канаді та змісту науки в ній, не вигадані мною особисто. Вони зібрані до купи Централю Укр. Шкільництва як висновок розмов з учителями; потім подані були на обміркування гуртка учителів при Інституті П. Могили і лише після того стилізовані мною в такі твердження, як я їх тут подаю.

Ніхто з нас, учасників цієї праці, не уважав і не уважає, що її висновки є остаточними й непомильними. Навпаки: подаємо цей матеріал до відома громадянства, як початок для ширшого й глибшого опрацювання проблеми.

На нашу думку, українська школа в Канаді мусіла би мати три звичайні ступні: початковий, основний та вищий, а окрім того, спеціальні.

Початковий ступінь мав би охоплювати дітей від 7 до 10 літ, що відвідують 1—4 класи урядової школи; основний — від 11 до 15 літ, що відвідують 5—8 класи урядової школи, та вищий — від 16 до 20 літ, що відвідують 8—12 класи.

В кожній українській школі обов'язково мусіло би бути два ступні: початковий та основний. Вищий же ступінь уряджати лише по можливості, особливо там, де є відповідні умови: при Інститутах, в літний час для певних околиць, а також способом заочного навчання.

Спеціальними ступнями мали би бути: 1. Вищі курси українознавства при Інститутах, або в певних околицях протягом літнього часу, 2. курси українознавства для дорослих, які можна вести, як в шкільних помешканнях, так і способом заочного навчання, та 3. заочні курси українознавства.

II. ПРОГРАМИ НАВЧАННЯ

I. ПОЧАТКОВИЙ СТУПІНЬ

МОВА:— Вивчення найнеобхідніших слів, що вживаються в щоденному життю: назви хатних річей, днів, місяців; привітання; вислови чемности; приповідки, загадки і т.п.

ГРАМОТА:— Вивчення азбуки у відповідних словах, звуковим або гльобальним способом; читання й писання літер та слів.

ШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ:— 1. Релігійне: ознайомлення з головними святами, як Різдво Христове, Великдень, та вивчення молитов „Отче наш”, „Царю небесний” і т.п. 2. Громадське: вивчення простеньких пісень, танців та ігрищ, як „Мак”, „Зайчик”, „Перепілочка”, „Ворон”, „Просо”, „Бобер”, „Журавель” і т.п.

II. ОСНОВНИЙ СТУПІНЬ

МОВА Й ГРАМОТА:— Читання й заучування напам'ять коротких вірців з творів кращих українських письменників. Перелисування кращих вірців укр. письменства. Складання речень, листів та оповідань про річі й події в оточенню учнів. Головні правила правопису: вживання великої літери, крапки, коми, знаку запитання, лапок і т.п.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ:— Читання, розтлумачування й спів українських історичних пісень, в яких оспівується: 1. місце України в світі: „Де Дніпро наш котить хвилі”; 2. про первістний побут: колядки й щедрівки: „Ой рано, рано куроньки запліли”, „Пане господарю, ой, Дай Боже!”, „Щедрик”, та інші; 3. княжа доба: „Воротар”, „Ой бе тай бе на Царів город”, 4. татарщина: „Зажирилась Україна”, „Як татари Київ облягали”; 5. самостійна Україна: „Король”; 6. польська неволя: „Дуть ляхи”, „Бондарівна”; 7. козацька республіка: „Байда”, „Ой там на горі та жінці жнуть”, „Гей не дивуйте, добрі люди” та інші; 8. московське поневолення: „Ой із за гори, з за лиману”, „Ой 1792 року”; 9. перебування в Московсько-Польсько-Австрійській неволі: пісні про каналаські роботи, панщину, рекрутчину, чумачину і т.п. 10. боротьба за волю: „Максим козак Залізняк”, „Кармелюк”, „Довбуш”, „Вже більше літ двісті”, „Не пора, не пора”; 11. визволення України 1917—18: „Україно-Мати, кат сконав!”, „Пісня Січових Стрільців” і т.п.

ПИСЬМЕНСТВО:— Вивчення на пам'ять коротких життєписів та вірців писання головніших українських письменників; як наприклад: легенда в літопису про апостола Андрія, уривки із заповіту Володимира Мономаха, „Слава о полку Ігоревім”, Пересопницького євангелія з р. 1556, писання І. Вишенського „К утекшим од православія” літопису Величка (Промова Зорки), „Енеїди” Котляревського, „Кобзаря” Шевченка, оповідань І. Франка („Грицева шкільна наука”), байки Л. Глібова, співомовки С. Руданського, оповідання В. Стефаника, В. Винниченка (з циклу „Намисто”) та інші.

ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ:— Розшукування й означення на мапі місцевостей, рік, гір, і міст, які згадуються в історичних піснях, оповіданнях і т.п., а також місцевостей звідки походять батьки учнів.

РЕЛІГІЙНЕ ВИХОВАННЯ: Оповідання зі Старого та Нового Завіту — Християнства; вивчення основних молитов, головних властивостей православної та греко-католицької церков.

ГРОМАДСЬКЕ (пришкільне) ВИХОВАННЯ:— 1. Танці: Козак, Чумак, Запорожець та інші. 2. Руханка: прості вправи, вправи з палицями, хустинками, прапорцями і т. п. 3. Гри й забави: гаївки, веснянки, Король та інші. 4. Громадознавство: родина, школа, церква, село, місто, провінція, держава, характерні звичаї українців на хрестинах, весіллях, похоронах і т. п. Головні правила чемности.

ІІІ. ВИЩИЙ СТУПІНЬ

МОВА Й ГРАМОТА:— Читання й заучування напам'ять взірцевих віршів і уривків з оповідань. Переклад коротких речень з англійської мови на українську й навпаки. Складання ділових листів, повідомлень і оповідань з щоденного життя. Складання інформацій до часопису про події в містевому житті. Правила українського правопису та головні правила граматики.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ:— Взірці історичних джерел: пісні, уривки з літописів, козацьких мемуарів, чужинецьких свідощів, чужинецьких мап, старих європейських часописів і т.п. Короткі відомости на теми: Слов'яни на Дніпрі, їх побут, віра, господарства й держави. Навала Русі. Ріжниця між Слов'янами й Русю. Руські князі. Володимир — об'єдинитель Русі й Слов'ян. Християнство й письменство. Ярославіві закони й школа. Упадок Русі від межиусобиць. Володимир Мономах — основоположник української династії на Дніпрі. Володимир Володарович — основоположник української династії на Дністрі. Перебрання й заховання слов'янської культури в православній церкві. Україна. Відділення Московщини. Українське королівство. Татарська навала. Самостійна Україна під династіями русько-українського Даниловичів, україно-польською Тройденевича та україно-литовською Любарта-Свидригайла.

Литво-Польська навала. „Триєдина Унія“. Люблинська Унія. Брацтва. Козацька Республіка. Боротьба Козацької Республіки з Литво-Польщею. Наливайко й Оостряниця. П.

Могила й його школа. Хмельниччина. Самостійна Українська Річ Посполита. Союз України з Московщиною. Поділ України між Московщиною й Польщею. Українська Републіка (гетьманська) в союзі з Московщиною. Мазепина спроба відорватися від союзу з Московщиною. Гетьманщина на Лівобережжі. Гайдамаччина на Правобережжі. Знищення Української Републіки. В Московсько-Австро-Угорській неволі. Боротьба за волю по обох боках р. Збруча. Розвиток українського письменства, театру, культурно-освітніх організацій, політичних партій, господарських кооператив, спортивних товариств і т.п. Революція 1905 року. Українські делегати в Віденському парламенті, галицькому Сеймі та Російській Державній Думі. Українські політичні партії по обох боках Збруча. Боротьба за демократію. Революція 1917—18 років. Самостійна Українська Републіка. Навала Світської Росії та мілітаристичної Польщі. Сучасне становище України.

ІСТОРІЯ УКРАЇНЦІВ у КАНАДІ:— Причини виселення українців з України. Перші переселенці в Канаді з Галичини, Буковини, Волині й інших частин. Труднощі першої колонізації. Громадська самоорганізація: церковна, культурна, господарська, політична. Признання з боку уряду. Роки кризи й витревалости. Поміч Канаді у військових змаганнях. Канадійський патріотизм і любов до української культури. Здобутки на господарському й громадсько-політичному полі. КУК. Поміч „Скитальцям”. Сучасний стан.

ПИСЬМЕНСТВО:— Читання й заучування на память вірців писання та коротких біографій українських письменників: I. Княжа доба: уривки літописів, Слова о полку Ігоревім, Правди Роської і т.п. II. Литво-Польська доба: повторення з попереднього ступня й додаток вірців Литовського Статуту, „Граматики Словенської” з словечно-українським словником. Л: Зизанія-Тустановського, „Віршів” на погреб П. К. Сагайдачного; III. Козацька доба: уривки з інтермедій, різдвяних та великодних віршів, пісень з „Богогласника”, літописів Самовидця, Грабянки, Величка і т.п. IV. Переломова доба: вірші Г. Сковороди; V. Письменство народною мовою: уривки з „Енеїди”, „Кобзаря”, „Громади”, байки Л. Глібова, співомовки Руданського, сценки з творів І. Тобілевича, М. Кропивницького; оповідання І. Нечуй-Левицького; вірші і оповідання І. Франка; вірші В. Самійленка, Л. Українки, С. Черкасенка, О. Олесья; оповідання

М. Коцюбинського, В. Стефаника, О. Кобилянської, В. Винниченка та інші.

ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ:— розшукування й зазначування на мапі місцевостей, про які читається в історії України та взірцях письменства.

РЕЛІГІЙНЕ ВИХОВАННЯ:— Основи Української православної віри. Історія Української Православної Церкви. Релігійні пісні. Участь в релігійних урочистостях.

ГРОМАДСЬКЕ ВИХОВАННЯ:— Основи громадознавства: природа, культура й цивілізація. Потреби суспільного життя. Суспільство й суспільні організації. Засади й форми організації. Системи суспільних організацій: родові, релігійні, товариські, культурно-освітні, господарські, професійні, політичні і т.п. Українські суспільні організації в минулому й сучасному на Україні і в Канаді. Головні вимоги громадської поведінки — дома, в школі, в церкві, в товаристві, при праці, у війську і т.п. Суспільні розваги: співи, танці, гри, подорож і т.п.

ПРИМІТКА:— Програму вищого ступня краще розділяти на два роки.

Програми спеціальних курсів українознавства та курсів українознавства для дорослих мають бути вироблені й опубліковані пізніше. В них мусить братися на увагу підготовка курсантів.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Є два головних методи навчання грамоти (читання-писання): звуковий або фонетичний та глобальний або американський.

Звуковий метод — це той, коли дітей навчають спочатку запоминати й розпізнавати окремі звуки та їх означення на письмі: літери. Наприклад: „М”... „А”. Потім навчають зводити ці звуки до купи, говорити швидко разом: „МА” — „МА”, а потім — два склади разом „МАМА”.

Вивчивши таким способом всі звуки-літери азбуки, діти вміють читати самостійно будь яке слово.

Це метод синтезу, складання до купи окремих часток слова.

Глобальний метод — це той, коли дітей навчають зразу запонимати ціле надруковане слово, як цілий образок звуків слова. Наприклад: „МАМА”, „KNIFE” і т.п. Лише згодом ці слова розкладаються на окремі звуки-літери, які в різних випадках різно означаються.

Це метод аналізу: спершу заучується ціле слово, яке потім розкладається на складові частини.

Кожен метод має свої вигоди й недоліки. Вживання того чи іншого залежить від мови.

Є мови, в яких звук має для свого означення окрему певну літеру. Наприклад: „ніж” ріж” і т. п. „І”, „Ж”, „Н”, „Н”, „Р” скрізь і завше однаково вимовляються і однаково означаються.

В таких мовах краще вживати звукового методу. За його допомогою діти швидко закримічують всі звуки-літери азбуки і легко навчаються зводити їх до купи; тоб то: читати.

А є мови, в яких: 1. кілька різних звуків мають однакове означення. Наприклад в англійських словах „far”, „fat” „fall” звуки „а”, „е”, „о” означаються однією й тією самою літерою „а”. 2. один звук означається кількома різними літерами; наприклад в англійській мові звук „ф” означається „ph”, „gh”, „f” — photo, enough, far.

В таких мовах, де звуки не мають сталого означення окремими літерами, а складання окремих звуків-літер не завше дає потрібне звукове слово, дітям легше й доцільніше закримічати цілий писаний образок слова.

Коли взяти окремі англійські літери-звуки „К, N, I, F, E”, то при складанню воно не дасть слова „НАЙФ” яке тими літерами означається.

Тому в англійській мові доцільніше вживати глобального методу, який дуже розроблений в Америці, а тому називається ще й американським.

В українській мові, як і в інших словянських мовах, а також німецькій, кожен звук завше означається певною окремою літерою. Тому для навчання української грамоти доцільніше вживати звукового або фонетичного методу.

Діти швидко виучують всю азбуку і звикають самостійно зводити до купи (читати) звуки-літери.

Глобальна ж система вимагає довшого часу для вивчення всіх окремих звуків-літер.

Однак фактом є, що й українські слова з постійною однаковою вимовою певних літер діти не раз запримічать цілими, як образки, не розкладаючи їх на окремі звуки-літери. Тому при навчанні української грамоти можна вживати обох методів — звукового й глобального. Залежить від слів. Але доцільніше напочатку вживати методу звукового, а після вивчення азбуки вживати й глобального методу.

В українських школах Канади вживається обох метод, як і на Україні. Чи варто й надалі так залишити чи запровадити якийсь один, це питання треба перевірити досвідом і загальною дискусією. Покищо вибір методу залишається кожному учителеві на його смак і досвід.

С. Клапоуцак.

ПРИШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Українська школа повинна не лише навчати читати, писати та іншим наукам. Вона мусить і виховувати; тобто. прищиплювати своїм учням добрі властивості, звички, які їм облекшувати їй життя в громаді.

Виховання, тоб то: привчання до доброї громадської поведінки, переводиться не лише наказами, приписами, вказівками, читанням і розтлумачуванням відповідних оповідань, а й цілою низкою інших засобів, про які тут і буде коротко сказано.

СПІВ. Не треба доводити, як спів впливає на душу людини, робить її шляхотною, чутливою, доброю. Тому в школах скрізь навчають співати. Українська школа має для того необмежений матеріал. І кожен знає, яка то велика користь, коли діти гарно співають. Пісня дає їм найкращу й найдешевшу розвагу. Школа привчає дитину розважати піснею себе й інших. Пісня облекшує працю. Пісня відтягає від пустування. Школа мусить подбати, щоб навчити дітей співати. Не йде про високий артизм. Про концерти. Ні, просто про спів для самого себе. Школа повинна навчити кожну дитину співати сама для себе. Тому в школах має бути заведений одноголосний спів, в унісон. Де можна, там навчати й хорового співу, але головне завдання школи з метою виховання — це навчити дітей співати кількох пісень на один голос, для самого себе. Пісні треба брати зрозумілі, не тяжкі, переважно веселі, бадьорі, дещо з історичних і патріотичних, а також чисто побутові й ліричні.

МУЗИКА. Поруч з піснею треба використовувати музику. Колись деякі батьки казали: „Нащо йому школа? Він попом не буде”. Тепер деякі кажуть: „Нащо йому музика? Він музикбю, артистом не буде. Музика йому хліба не дасть.” Так говорять ті, що розуміються на музиці стільки, як колись дехто на грамоті.

Музики треба вчити не для артизму й заробітку на хліб, а для виховання. Музика, як і спів ушляхотнює душу, розвиває смак та інші душевні здібності. Людина з музичним смаком чутливіша, здібніша до кращої поведінки в громаді.

До того ж музика, як і спів, одна з найкорисніших та найдешевших забав. Вона відтягає від пустування; дає від-

починок нервам, стомленим працею; підбадьорує й заохочує до праці.

В українській школі в Канаді досить поширений добрий звичай навчати грати на мандоліні. Цей звичай треба вкласти в програм виховничих засобів. Гра на мандоліні має багато вигід; лекша, ніж на інших інструментах; не галаслива; здатна до передачі найтонших відтінків: мандолінові оркестри дають великі ефекти.

Для фармарських родин мандоліна найкращий музичний інструмент. Він дасть розвагу і втіху, як дітям, так і старшим. І дуже добре надається до підогравання самотного співу.

ТАНЦІ. Приємно бачити гарно вбраних у національні вбрання хлопців і дівчат. Як квітник. Національний танець будить інтерес до національної культури. Це українці в Канаді мали змогу спостерігти на власні очі після того, як приїхав В. Авраменко і почав учити національних танців. Та й помімо того, всякий танець привчає до гармонійних рухів, до граціозности, що робить людину приємною в її рухах. Гарні танці виховують гарний смак.

Танець є одною з таких галузей мистецтва нашої культури, яка найшвидше захоплює дітей, бо діти з природи потребують і люблять рух.

До того ж танець є засобом, щоб допомогти дитині здобути знання про український побут а навіть характер національної культури: особливо такі танці, як Козачок, Козацький Герць, Чумац, Шевчук і т.п.

В танцях так само головне не особливий артизм, а звичайний граціозний рух.

Не зважаючи на значне поширення танців серед українського суспільства в Канаді, все ж таки для виховничого впливу треба ще більше подбати про навчання танців. Поскільки не скрізь можна мати потрібних інструкторів, то варто, щоб для цього уряджалися спільні курси для кількох шкіл чи околиці. Коли не можна в зимі, то літом. Тоді є досить вільних хлопців і дівчат з вищих шкіл, які можуть бути інструкторами.

Для облекшення навчання танців необхідно видавати окремими книжечками чи зшиктами опис танців з вказівками, як кожен крок треба робити. Такі книжечки варто видавати в двох мовах: українській та англійській. Це спри-

чиниться до поширення українських танців і серед канадійців іншого походження.

ГРИ. Майже зовсім не використовуються для виховання молоді українські народні гри. Тим часом вони дуже надаються для заохочення й виховання дітей, які не вміють співати та танцювати. Грою, забавою, розмовами в грі зацікавлюється дитвора до певної поведінки, а окрім того деякі гри так само допомагають зрозуміти побут, навіть історичний. От хоч би „Воротар”, „Король”, „Веснянки”, „Галілки” і т.п.

Народні гри є також цікавим матеріалом при урядженню концертів. Для використання їх в пришкільному вихованню потрібно видати хоч одну збірку їх.

РУХАНКА. В чеському вихованні молоді руханка, „сокольські вправи” відіграють надзвичайно велику роль. Діти змалку вписуються в руханкові товариства. При різних урочистостях а також на окремих здвигах відбуваються вправи, які чарують око своєю красою.

Тому руханку необхідно запровадити і в пришкільне виховання. Особливо для дітей, які не мають голосу й дару до музики. В руханці може приймати участь всяка дитина. В Галичині ширилися вже руханкові вправи в позашкільному вихованню. „Сокол”, „Січи”, „Луги”, „Каменярі” привчали до руханки.

Руханка в школі приваблює дітей, оживляє шкільне життя, є доброю зміною в шкільній науці.

Пришкільне виховання вимагає виготовлення необхідних підручників, а саме: співанника на один голос, переважно простих історичних та побутових пісень; збірки пісень та інших мотивів для одної, двох і трьох мандолін; підручника танців в окремих зшитках з описом кроків і мотивами музики; збірника дитячої гри й забав; підручника елементарної руханки.

Заведення пришкільного виховання облекшить навчання дітей до української школи й заохотить їх до української науки.

ВИХОВНЕ ЗНАЧІННЯ МУЗИКИ

ПРИМІТКА:— Наводимо тут в скороченні доповідь І. Гриневецького, яку він зробив на Педагогічно-Науковім Зізді „Рідної Школи” у Львові, р. 1929 й надруковану в часописі „Українська Школа” за той же рік.

— Ред. ЦУШ.

Славний український поет В. Самійленко бичував наших „патріотів-Іванів”, що позаягали на власних печач, як на баштах, за те, що вони “не мають серця”. Замість серця в них машинка для розрахування, що вигідніше. В одному з своїх віршів В. Самійленко казав:

„Найкращі пориви, гарячі почуття
розсікли ми ножем холодним міркування,
і склали ми собі розмірене життя
без глибини думок, без сили поривання.

Не має творчости, поезія в багні,
і філософію тепер ми осміяли,
а геній?— Нащо він для рою комашні?
Нам будуть фабрики кувати ідеали!”

І. Франко на ювілейному святі в честь М. Драгоманова вказав причину лиха: „нам казали вчитися для хліба”.

Та атмосфера зробила всіх отих патріотів — Іванів, які ціле життя лежать на печі, а коли беруться до якогось діла, то без жадної користі для загалу, бо їх одинокою мрією є теплий куток та повний шлунок.

Такі шлунок забивають голос серця.

Такі батьки й діти мріють лише про вигідну посаду, про ласий кусок хліба. Вже з коліски родичі призначають їх на адвокатів, професорів, докторів. Вже з тих часів привичаються вони дивитися на школу, як на фабрику, що має виробити їм патент, а чи вийдуть з тих адвокатів, професорів і доктори люди, громадяни, то їх не цікавить.

Більшість батьків передала ту жадобу хліба, скріплену ще повоеним лихоліттям своїм дітям. Жадоба патенту стала тим золотим тельцем, якому поклоняються батьки й діти.

Багато з них стають отим музирем з Тобілевичового „Хазяїна”, які змагаються „йти за баришами на осліп, штурмом кришити направо й наліво і знати не хотіти людського поговору”.

По війні повиростали паскарі, які готові і себе продати аби дістати бажану плату. Буде в нас чим раз більше міхоношів з повними міхами долярів, але без серця.

Брак серця заведе їх в найкращому випадку на пічфортецю, де вони лежатимуть на своїх мішках без жадної користи для громадянства. Догниватимуть, як колоди.

Щоб зарадити цему лихові, щоб виплекати в молодого покоління серця, щоб виростало воно людьми, а не доляровими хижачками, треба школі звернути увагу на плекання духовних цінностей, душевих властивостей.

Для добра народу, держави, нації важніші є чесні люди й добрі громадяни, ніж міхоноші, доларохапи. Важніше людське серце, ніж кишеня.

А серце виховується не вигодами, не долярами, не рахунками. Тільки красою життя. Красу ж життя найкраще показує мистецтво. Відомий український письменник О. Маковей правдиво сказав, що „виховувати людей на кращих громадян можна тільки мистецтвом”. А серед мистецтва перше місця займають спів і музика.

Про вагу співу не треба говорити, бо то всім відомо. Навіть міхоношам. Про вагу ж музики не всі знають. Тому коротко про це згадаємо.

„Музика, як сказав Гофман, є найбільш романтичною галузею мистецтва”. Всі культурні старі народи плекали музику: Єгиптяни, Греки, Хінці, Індуси. Індуський бог Сіва казав: „спів і музику люблю більше, ніж тисячі молитов, бо там, де лунає чистий голос інструментів і співу, не може явитися нічого нечистого”.

Платон у своїй “Республіці” означав музику, як основу виховання, а занепад її, як занепад суспільного порядку. Душа молоді, мовляв, вражлива на красу, а добро розвивається тільки під впливом краси. Добро ж є основою життя”.

Всі видатніші теоретики виховання у різних народів дуже цінили навчання музики й співу, як виховного чинника й доручали плекання їх по школах.

В нашій історії велику ролю відіграв віщій Боян, що згадується в Слові о Полку Ігоревім, а особливо кобзарі-бандуристи.

Наші предки розуміли виховне значіння музики й плекали її в школах. В уставі Львівської Братської Школи з р. 1586 наказано, щоб з першого року навчання разом зі

„складанням літер” учити окремо музики й церковного співу.

В приписах для учителів з половини XVIII ст. сказано: „О музику повинен конечно постаратися як найпильніше” і щоби їх „ добре харчував, щоби через недостаток котрий з бурси не втік”.

Відомий стародавній учений і педагог Теофан Прокопович, що був радником Московського царя Петра I, в „Регламенті Духовній Комісії” з р. 1720 поручає плекання інструментальної музики по бурсах: „Добре, щоби при столі тих семинаристів була гра музичних інструментів. І це не трудно: треба тільки найняти першого майстра а охотні семинаристи, навчені ним, повинні і других даром навчати на своє місце”: „Академічні Закони” Київської Академії з р. 1737 поручали студентам „забавлятися трохи пристойними музичними інструментами”.

Так було в нас в старовину. Так тепер є в інших народів. Маєте змогу читати про музичні фестивалі. Дітям від найменшого віку вщиплюється замилювання до музики. Спів і музика стають насущним хлібом для душі. Музика стає чинником, який виховує не лише молодчих, а й старших; єднає всі суспільні верстви в одному душевному настрої.

Тому й у нас, коли хочемо мати громадян, а не міхоншів, треба навчати музики.

Живемо в добі, коли музика (помимо зіпсуття в багатьох ділянках машинним виробом), здобуває собі серед мистецтва перше місце. Надходить час, коли від кожної одиниці буде вимагатися знання музики.

Чому? Бо музика, як і всяке мистецтво, загострює відчуження.

Несвідомі люди кажуть: „музика тільки перешкаджає науці: час відбирає”. А того не розуміють, що хто вчиться музики, то так загострює всі почуття, що вони швидше сприймають все, ніж у того, що музики не знає. Музикант швидче схоплює, ніж той, що на музиці й на співі не розуміється.

Через те треба заводити навчання музики не лише в спеціальних школах, а по всіх. Не для того, щоб з неї „хліб їсти”, а щоб виплекати душу, серце, розуміння краси життя; виховати „цілого чоловіка”, а не однобічного міхоншу.

М. Голуцан.

ЗАОЧНІ КУРСИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

ПОТРЕБА:— Багато є старших і молодших осіб, які хотіли би або удосконалювати свою українську мову, ознайомитися з історією та письменством України і т. п., але не мають можливості зробити того через школу, бо або 1. далеко живуть від такої школи, яка би могла їх того навчити; або 2. не мають засобів поїхати в таку школу, де того навчається; або 3. не мають часу через сезонів або інші праці; або 4. не всілі йти в науці разом з іншими студентами і т.п.

Для задоволення їх туги до науки треба урядити заочні курси українознавства: тоб то: висилати лекції їм до дому, де вони можуть виучувати їх в міру своїх сил, можливостей і часу; швидше або помаліше: перериваючи на час, коли зайняті якоюсь невідкладною працею, студіюючи лише у вільну хвилину відповідно своєї підготовки.

Таке вивчення помагає й виробленню самостійного характеру.

СПОСІБ:— Навчання на заочних курсах ведеться в той спосіб, що при якійсь освітній установі виготовляються лекції, які висилаються студентам, що заплащать наперед за ни хустановлену платню. Лекції висилають в залежності від курсу й здібностей студентів: раз на тиждень або на два тижні або на місяць.

При кінці лекцій додаються провірочні питання, на які студент має відповісти, прочитавши лекції. Додаються також поради, як лекцію вивчити.

Лекції висилаються або персонально окремим особам, або на цілий гурток, який студіює разом. Останній спосіб кращий, але не скрізь можливий, бо не скрізь студенти можуть сходитися на певний час для спільного читання.

Вивчивши лекцію, студент пише відповіді на приложені питання й посилає до установи, яка веде заочне навчання. Там відповіді передаються інструкторові, який їх перевіряє й оправлені відсилає назад з своїми заувагами та оцінкою знання й зрозуміння лекції.

При кінці курсу робиться в такий самий спосіб генеральний іспит, на основі якого видається відповідне свідоцтво.

Є такі заочні курси, як наприклад „Едолт Едюкейшен

Бренч" при Саскачеванському університеті, що іспитів своїм студентам, які вчать гуртково, не роблять.

ДОСВІД:— Заочне навчання вживається тепер в багатьох університетах Америки й Канади, а oprіч того існує багато окремих спеціальних установ, що такі курси провадять. В українській практиці найбільше визначилися курси Робітничого Університету, що були організовані в Празі, а по їх взірцеві особливо визначився сектор заочного навчання при Укр. Технічно-Господарському Інституті (УТГІ), який і тепер активно працює на скитальщині в Німеччині, в Регенсбурзі. Його досвід дає багато вказівок, як треба організувати й вести заочне навчання. Багато його лекцій можна вжити й для заочного навчання в Канаді, але деякі лекції треба виготовляти тут, а це саме для первісного навчання мови, історії й письменства, бо лекції УТГІ мають на увазі студента, що добре вже знає українську мову. Тут же треба мати як раз таких що ледво знають її.

Одначе між заочними курсами українознавства в Канаді й заочними курсами УТГІ може й повинна бути кооперація, щоб використати вже ті лекції, які тут можуть бути вжиті для більш знаючих мову.

КАНАДІЙСЬКІ МОЖЛИВОСТІ:— Заочні Курси Українознавства можна й варто організувати при Централі Укр. Шкільництва. Лекції служили би матеріалом для науки не лише окремим розкиданим особам, а й гурткам молоді, а особливо учителям українських шкіл, які би використовували їх для навчання в своїх школах.

Для того варто, щоб Централь Укр. Шкільництва створила з учителів, які проживають в бурсі Інституту та інших зацікавлених осіб, або спеціальну комісію заочного навчання. Та комісія подбала б про написання лекцій, а головне могла би взяти на себе перевірку відповідей студентів та пораду їм, як виучувати лекції.

ОБСЯГ:— Заочні Курси Українознавства мали би виготовляти й висилати лекції для кількох ступнів навчання мови, історії, письменства, співу, музики, танків, гри, домашнього господарства, громадознавства, природознавства і т. п.

Д. Добровольський.

ПІДСУМКИ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО Т-ВА „КАМЕНЯРІ”

Надзвичайно приємно витати на Ювілейному Зїзді Інституту ім. П. Могили таку велику кількість теперішних і бувших членів Студентського Кружка „Каменярі”.

Коли гляну по салі, то бачу перед собою не просто гостей, а основателів і многолітних діячів цього товариства: „бурсаків”, що раніш вели провід серед молоді славного Інституту, а тепер прикладають свій досвід в громадському життю Канади, в різних її закутках.

Ми, теперішні бурсаки, члени Т-ва „Каменярі”, радіємо, що Ви не пожалували часу й труду та завітали на цей Зїзд, щоб поділитися думками. Особливо приємно бачити серед Вас основоположника нашої організації і першого її голову — о. С. В. Савчука.

Нашим обовязком було би підвести підсумки тридцять-літної праці нашого студентського товариства, але вона так велика і різноманітна, що сумлінний звіт про неї забрав би багато часу. Тому ми обмежимось лише на деяких провідних засадах і обставинах, що сприяли або перешкоджали чи перешкоджають її розвитку.

Основоположники нашого товариства, як і Інституту та інших організацій, що вийшли з його лона, поклали основою свого життя й праці три засади: самостійність, самопошана й самодіяльність:

Ці три засади найбільше сприяли й помагали розвитку діяльності „Каменярів”. Самостійно, не чекаючи й не шукаючи помочі збоку; з пошаною до своєї праці і поводячись так, щоб другі шанували; виявляючи найширше власну ініціативу та здійснюючи її власною силою, лупало наше товариство ту скалу темноти, яку заповів роздробити один з найбільших геніїв нашого народу — І. Франко.

Лупало скалу темноти й прорубувало вікна освіти для цілої низки молодих поколінь.

З огляду на це, можна було би думати, що наше товариство має історію постійного поступу, розвитку й розквіту. Та в дійсности не так. Коли приглянемось до його історії то побачимо, що деколи цей кружок розвивався, а деколи занепадав.

Справа залежна не тільки від засад, але й від складу членства. Найкращі засади нічого не допоможуть, коли нема

таких людей, щоб ті засади здійснювали, уводили в життя.

Багато залежало на тому, які студентські сили входили в склад „Каменярів” — активні чи пасивні, виховані в українських традиціях чи ні, добре знайомі з українською мовою, культурою чи ні і т.п. Залежно від того чи уряд „Каменярів” був активний, ініціативний чи ні, а головне — чи студентська маса була активною, діяльною, бо коли вона пасивна, то жаден уряд несила сам нічого зробити.

Залежно також від загальних обставин, в яких жило українське громадянство в Канаді, від його потреб, можливостей і здібностей.

Спершу в Інституті перебували такі студенти, які вже мали досить життєвого досвіду, побували учителями, працівниками на різних підприємствах. Не мало було й таких, які первісну, а то середню освіту здобули в старому краю. Вони добре знали не тільки українську мову, історію, письменство, а й тогочасні громадсько-політичні та господарські відносини. Були свідомі національно й соціально. Це впливало на решту тутешніх молодих студентів.

Та з року в рік кількість таких студентів меншала, а збільшувалося число молодших, роджених і вихованих тут. Вони прибували до Інституту, щоб здобути тут українське виховання. Вони не приносили його до Інституту, а приходили сюди за ним. Отже: прибутки української культурності зменшувались, а видатки збільшувались. Молодь потребувала й жадала українського знання, прикладу, взірця, поучення, виховання, прищиплення українських звичок, а таких студентів, від яких того можна було дістати все меншало. Навіть учительські сили меншали, бо попередні досвідчені учителі кінчали школи й розходилися з Інституту.

Тому труднощі українського виховання, а в тім числі й труднощі виховничої праці „Каменярів” збільшувались. Основоположники „Каменярів” розходилися, часто навіть не залишаючи по собі матеріялів свого досвіду, по яких могли би вчитися наступні покоління. Не залишали, бо їм і в голову не приходило, що такі „прості річі” (для них прості й зрозумілі, а для вихованого тут покоління цілком невідомі); можуть бути комусь цікавими.

В наш час до Інституту прибувають часто хлопці й дівчата, що не вміють по українськи ні читати, ні писати. Мало навіть говорять, бо вони виростили вже в нових умовах, де не могли чути української мови. Де хто чув її лише

дома, а дехто й того не чув. Вони хотіли би навчитися в Інституті хоч трохи говорити, читати й писати. Ця наука поруч з наукою в урядовій школі забирає багато часу. І студент замість віддатися праці в товаристві мусить витратити час на вивчення того, що колишні студенти мали з дому.

Та не зважаючи на це, „Каменярі” — робили свою роботу й роблять. Лупають скалу й виховують “каменярів” громадського життя. Скрізь по Канаді ви маєте змогу побачити їх працю, а особливо в провінції Саскачеван, звідки вони за останні роки розходяться не лише в Алберту й Манітобу, але й в Онтеріо та Квебек. Ви побачите їх по всіх закутках Канади, де тільки є українське населення. Скрізь вони серед активнішого громадянства, допомагають в усіх громадських справах — культурних, релігійних, господарських, політичних. Визначаються вони не лише, як добрі українці, але й як патріотичні канадійці. І цей патріотизм у них не штучний, а природний, бо походить з любови до того краю, де вони родились і виховались, де їх батьки й старші брати здобули найкращі існування; здобули свободу й можливості своєю вільною працею підносити добробут, матеріяльну й духовну культуру.

Наша організація мала й має ціль поширити знання й світогляд молодих поколінь та підготувати до громадської праці в різних умовах життя. І це завдання вона виконує в міру сил і можливостей. Часом ширше, часом вужче, але ніколи не відступає від праці. Лупала й лупає скалу темноти. В Інституті ми маємо нагоду робити це невпинно, бо тут ми пізнаємо один другого і довідуємося про невичерпані скарби української культури, її діячів, досвід і поради на різні випадки життя. Додаючи це до того, що здобуваємо в урядових школах, маємо змогу ширше глянути на світ і лекше переборювати його труднощі. Додаючи здобутки української культури до канадійської, збагачуємо себе й усе канадійське громадянство без огляду на походження. Помагаємо Канаді швидше й лекше ступати вперед.

Бажаючи й надалі в міру сил продовжувати цю корисну громадську працю, ми ставимо завдання “Каменярів”:

- 1 затримувати й розвивати товариську солідарність,
- 2 помагати один другому і всьому громадянству в щоденних змаганнях до поліпшення життя,
- 3 виховувати молоде покоління й дальше на засадах

самостійности, християнської моралі, канадійського патріотизму, вірности демократії й любови до української культури, як культури батьків і джерела засобів, які помагають постулові всего людства.

Не той є канадійський патріот, який знає тільки канадійську мову, а той, який знає багато ріжних мов і культур, за допомогою яких помагає Канаді поступати вперед культурно, господарськи й політично.

Віriamo, що йдучи цим шляхом найбільше розібемо скалу темноти й прокладемо „правді путі”.

Цим шляхом ідемо й кличемо всіх, хто був, є й буде в нашім товаристві: „Подаймо спільно руки! Нехай ні жар, ні холод не спинить нас! Розібемо скалу, роздробимо граніт!”

Мих. Стечишин.

ОРГАНІЗАЦІЯ СТУДЕНТСТВА ПОЗА ІНСТИТУТАМИ

Інститути вже пережили первісні свої цілі. Відносини, які існували в 1916-20 роках, тепер не існують. Потреби, які були тоді, тепер змінилися. Ніяка громадська інституція не може існувати, не має права на існування, коли вона не пристусовується до життя громади. Пережиту інституцію громада лишає, а основує нову, яка відповідніша до денних вимог. Щоби нарід не лишив і не відкинувся від тих інституцій, які недавно заснував, на які недавно так багато і так щиро жертвував, і якими недавно гордився — треба ті Інституції приноровити до вимог, обставин, та конкретностей тих змін, які в теперішній атомічній добі так скоро являються, і так скоро змінюються.

В 1916-тих роках ми, українці, не мали в цілій Канаді ні одного кваліфікованого, вповні кваліфікованого учителя українського походження. Наші учителі, що учителювали в народних державних школах в провінціях Манітоба, Саскачеван і Алберта діставали дозвіл учити в школах, хоч вони не мали навіть 8-го грейду. Один семінар, що був в Брендоні, дав учителям грейд девятий і три місяці нормалки, а з нього виходили наші найбільше кваліфіковані учителі! (між ними був і я). Уряд давав тимчасові сертифікати і перміти, бо учителів було треба: бо англійці не спішилися йти на наші кольонії учителювати в наших школах: бо треба було сяк-так задоволити виростаючу молодь.

Рівночасно треба признати, що якість наших тодішніх учителів, мимо їхніх малих академічних кваліфікацій, була дуже гарна. Ніколи, ніде в теперішні часи наші учителі навіть з університетським образованием (крім кількох винятків), не дорівнюють якості наших тодішніх учителів, пермітників. Ті наші учителі „пермітники” звичайно були люди здібніші, читані, свідомі українці, мимо їхньої не раз навіть варварської англійщини. Ті первісні наші учителі все і всюди дали початки нашого культурного руху в Канаді.

До приходу наших людей до Канади, були тут тільки англійці і французи. Коли наші прийшли, вони сейчас почали використовувати право науки української мови в народних школах від 3-ої до 4-ої пополудни, і наш нарід міг продовжувати свою науку при помочи державних шкіл.

Проти цього стану річний виступив журнал „Фрі Пресс” в 1913-14 роках. Цей журнал вислав на кольонії своїх репортерів візитувати школи, в котрих учили наші „пермітники” і нібито кваліфіковані учителі, щоби зібрати матеріали і докази проти них. Фрі Пресс вступив це зробити. На сторінках того журналу виляли всі помилки, які тільки в Манітобі були, на голови тих наших первісних учителів, які були Богу духа винні. Дійшло дотого, що витворено публичну опінію проти нас. Закон шкільний позмінювано в Манітобі, Саскачевані та Алберті, і заборонено учити української мови в народних школах між третою а четвертою пополудни, як це було перед 1914 роком.

А до того часу вже було сотки тисяч наших людей в Канаді, які були осіли головно в трох провінціях: Манітоба, Саскачеван і Алберта.

Нарід мусів взяти на себе обовязок продовження просвітної праці серед наших людей, тої яку почали первісні учителі, які в дійсности не знали добре по англійськи, і в дійсности, коли прийшов був час в історії Заходу Канади зробити те, що уряд зробив.

Тоді у Виніпегу організовано Бурсу Коцка, Бурсу Шептицького, а пізніше в Саскачевані організовано Інститут Петра Могили, а в Алберті Інститут Грушевського. Перший раз в історії нашої в цій країні ми мусіли **власними силами** піддержувати свою культуру і просвітну справу. Ми мусіли придержуватися своєї мови і в своїй мові побирати науку, бо в інших ми не були відповідні того доконувати.

Задачі Інститутів наших були такі: дати притулок нашим студентам, які хотіли вчитися у вищих грейдах народних шкіл, та в грейдах шкіл середних, то є „гайскулс”. Нам треба було учителів для всіх наших народних шкіл у трох провінціях Західної Канади, які знали б добре по українськи, і щоби рівночасно були кваліфіковані в англійській мові вчити в народних школах. Це була перша і основна ціль, для якої Інститути заложувано. Тоді ніхто ще не думав про наших адвокатів, лікарів, дентистів і інших професіоналістів та бизнесменів.

Більшість студентів в наших Інститутах від 1917 до 1920 року були студенти вищих грейдів публичної школи. Інститут в Саскатуні мав дві класи студентів публичної школи, в яких учителювали англійські учительки надані

мійською шкільною радою, яким Інститут платив частину платні, і за які Інститут діставав для тих учительок провінційальний „грент”.

Так було через кілька літ. З часом показалося, що своїх клас в Інституті не треба було. Студенти все більше і більше йшли тільки до вищих шкіл, і число студентів на університеті збільшувалося щороку.

Переломову хвилю пережив Інститут в 1930-31 роках, коли уряд Андерсона змінив шкільні закони і дав право в народних школах, при допомозі кореспонденції брати вищі грейди, то є 9, 10, 11 та 12.

Через зміну державного закону Інститут стратив, так сказати б, “костомерів” і то не тільки студентів вищих грейдів в народних школах, але також всіх студентів середних шкіл. Лишилися тільки деякі одиниці, що таки хотіли брати грейди 9, 10, 11 і 12 в „місті”, і лишилися ще університетські студенти. Де колись було 130 студентів в Інституті, тепер лишилося мало що більше як 30. Де колись були українські класи, тепер студенти університету, що брали початкові медичні студії, або спеціалізувалися в хемії, фізиці, не могли брати участі в українських класах, бо просиджували щодня допізна в лябораторіях при досвідах.

На Зїзді в 1931 році я казав:

„Відносини в західній Канаді настільки змінилися, що приміром просвіта поширилася по всіх закутках провінції. Замість кількох середних шкіл, маємо середні школи в кожному селі, в кожному містечку. Зникла потреба посилати дітей до середних шкіл до Саскатуну, до Виніпегу, чи Едмонтону, де є наші Інститути, бо на кожній кольонії, недалеко від дому батька, є „гай скул”, де діти, при малому кошті, можуть дістати образования. Через те Інститут в Саскатуні не досить, що мусів замкнути класи смого і восьмого грейду, але нема там студентів з „гай скул”. Тепер майже половина питомців Інституту це студенти університету. Не вина ні заряду, ні Інститутів за те, що нема у ньому студентів, але вина в зміні обставин та браку пристосования себе до нових обставин.”

„Не прийшла гора до Магомета, то хай іде Магомет до гори. Інститут не пішов до гори, але чекав, щоби гора до нього прийшла. Вона не прийшла. Інститут вже не може в будучині для нас бути тим, чим був в минувшині. Минувші цілі і потреби пережиті і одинокий спосіб продов-

жати вартість Інституту є пристосувати себе до нових обставин і заставити його до праці такої, якої теперішні обставини вимагають. Треба Інституту протягнути свою українську руку до тисячів наших студентів, які учащають до середніх шкіл по менших центрах...

Ми, як провід, як виховавча організація при Інституті, забуваємо за тисячі, кілька тисяч студентів наших, наших українських, що беруть грейди 9, 10, 11 і 12 поза Саскатунном. Тепер в Саскачевані є не 15 студентських осередків, як було їх в 1936 році. Тепер можливо зорганізувати 50 студентських кружків в одній провінції Саскачеван. Крім того є велика провінція Алберта, та первісна провінція Манітоби. Ми зробимо помилку, коли не пристосовуємося до нових відносин і не візьмемо під опіку Інститутів всіх наших студентів по всіх провінціях і не подамо їм курсів українознавства. Ми не виконаємо первісних цілей основателів наших Інститутів, як не сповнимо своїх обов'язків зглядом цілого нашого народу. Ми не повинні нашої праці звужувати до свого маленького гуртка, своєї так сказати б секти, але ми повинні ще раз вийти на всенародне поле і закликати всі наші сторони до праці серед і для нашого студентства.

Я говорю, як Йорктонець. В нас в 1946-7 шкільному році було 146 студентів в Каліджіет. Крім того було більше сотки українських студентів в Ст. Джозеф (католицькій) Каледж. Тих 146 студентів то 90% православні. Вони не мали відповідного догляду. Цього року знову є около 150 православних студентів в Каледжіет в Йорктоні. Наша православна громада і наш Народний Дім, даємо вже через 26 літ приміщення нашим студентам в нашому народному Домі БЕЗПЛАТНО. Але краще було би, якби ми приступили до якоїсь організації з пляном, з централею! Найважливіше щоби була справедливість для тих дітей наших, та для православної громади в Йорктоні, бо чому та громада має своїми коштами і своїми фондами удержувати через чверть століття студентські кружки. Далеко краще повели би справу, якби ціла наша суспільність взялася до спільного діла і кожную централю, як Йорктон, Кенора і другі полерла. Цю працю повинна б повести наша загальна організація зв'язана з виховними інституціями, з попертям цілого нашого народу, що жие навкола таких центрів, як Йорктон і другі.

Що сказано про Йорктон є повною правдою, щодо

Канори, Гудів, Шіго, Інсігер, Кемсек, Принс Алберт, Бетлфорд, Вакав і другі та десяті наші центри.

Тому я пропоную, щоби Інститут сейчас відновив „Відділ Поширення Праці” і пустив стару машину в рух. Вона ще добра. Кращої і лучшої нема. Наші противники, і наша опозиція й тільки як ми ще не догадалися. Ми дбаємо не тільки про людей зо старого краю, які є далеко свідоміші українці, чим ми. Рівночасно, ми повинні не забувати за наші власні діти, що тут родяться, що тут зростають, що тут виховуються, і тут пронадають, бо ми заліниві, щоби взяти опіку над ними.

Я пропоную, що ми вглянули в архіви Інституту. Там є готові статuti, готові вказівки до праці. Що треба рішити, то відновити нашу працю, яку ми колись вели.

СТАТУТ

УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСЬКОГО ТОВАРИСТВА (ГУРТКА) в.....

НАЗВА:— Українське Студентське Товариство (Гурток) в

МЕТА:— Самопоміч в громадським вихованню на за-садах самостійности, самодіяльности й самопошани спо-собом ознайомлення з українською культурою — мовою, істо-рією, письменством, побутом, звичаями, мистецтвом і т.п.

ДІЯЛЬНІСТЬ:— 1. Товариські сходни для заслухан-ня й обміркування повідомлень управи товариства (гуртка) про різні події в місцевому, державному й світовому життю. 2. Спільне читання, розгляд і обміркування кращих творів українського письменства. 3. Спільне вивчення українських народних пісень, музичних творів, танців і т.п. 4. Уряджен-ня концертів, забав, театральних вистав і т.п. 5. Урядження лекцій і курсів української мови, історії, письменства, гро-мадознавства і т.п. 6. Урядження доповідей і дебат своїх членів. 7. Дописування до часописів про місцеве громад-ське життя й видавання власного бюлетену. 8. Поміч школи, без огляду на вік і віру, крім комуністів,

ЧЛЕНСТВО:— З в и ч а й н и м членом може бути всякий студент чи студентка українського роду будь якої школи, без огляду на вік і віру, крім комуністів.

Звичайні члени приймаються управою товариства (гуртка) на підставі рекомендації двох членів.

Ч л е н а м и - д о р а д н и к а м и уважаються ті гро-мадяни, які помагають товариству в його діяльності, а саме в урядженню хорів, оркестрів, лекцій, концертів, курсів, а також учителі та інструктори українознавства.

Право бути членом-дорадником присуджується уп-равою т-ва (гуртка) на основі рекомендації котрогось з чле-нів управи.

Член-дорадник має право рівного голосу з звичайним членом у справах, в яких помагає товариству (гурткові).

П о ч е с н і члени вибираються Загальними Зборами Товариства (Гуртка) на внесок управи за визначні заслуги перед Товариством (Гуртком) або на загально громадсько-му полі.

ПРАВА ЧЛЕНІВ:— Кожен член товариства (гуртка) має право брати участь в обмірковуванні й рішенню всіх справ, що піднімаються на зборах товариства (гуртка) і подати власну ініціативу.

Кожен член має право бути вибраним в керівні органи товариства (гуртка).

Кожен член має право користуватися книгозбіркою та іншим майном товариства (гуртка) нарівні з іншими.

ОБОВ'ЯЗКИ ЧЛЕНІВ:— Кожен член повинен: 1. платити членську вкладку в розмірі на рік; 2. виконувати приписи статуту й ухвали загальних зборів та управи товариства' (гуртка); 3. відвідувати загальні збори товариства (гуртка); 4. учащати на лекції, курси та різні підприємства, які уряджає товариство (гурток); 5. популяризувати діяльність товариства (гуртка).

ОРГАНИ ТОВАРИСТВА:— Загальні збори є верховним органом товариства (гуртка), які 1. збираються два рази на рік: на початку шкільного року та перед його кінцем; 2. заслухують, обмірковують, поповняють та стверджують план діяльності, намічений управою, і 3. вибирають управу.

У випадку потреби скликаються надзвичайні загальні збори. На надзвичайних загальних зборах головує голова товариства, а на звичайних -- вибирається зборами. Секретарі покликаються головами.

Звичайні і надзвичайні збори скликаються головою товариства (гуртка) або котримсь членом управи на основі жадання третини членів.

У п р а в а т о в а р и с т в а (гуртка) складається з 5 вибраних членів, а саме: голови, заступника голови, секретаря, організатора й скарбника.

В склад управи опріч того входять учителі та інструктори українознавства, а також організатори концертів і курсів.

Управа товариства виконує постанови загальних зборів, виробляє план діяльності, а по ствердженню загальними зборами виконує його.

Контрольна комісія вибирається загальними зборами із трьох осіб і перевіряє господарку товариства (гуртка) не менше, як раз на рік.

Товариський суд вибирається загальними зборами з 5 осіб для вирішування суперечок між членами в

справах, які зачіпають їх особисту честь; як, наприклад: сварки, лайки, наклепи, образи й неоправдані нарікання.

Голова товариства (гуртка) скликає й проводить загальні збори та збори управи, репрезентує товариство (гурток) назовні й підписує в його імені разом з секретарем різні зобов'язання, декларації й листування.

Заступник голови помагає голові в його праці і заступає його в час відсутности.

Секретар записує протоколи загальних зборів та управи, розписує повідомлення на збори, веде листування й разом з головою підписує всякі зобов'язання й декларації.

Організатор приєднує членів та організує різні підприємства, лекції, курси і т. п.

Скарбник збирає вкладки, пожертви, доглядає скарбниці й маєтку товариства (гуртка).

ЗАСОБИ ОРГАНІЗАЦІЇ:— 1. Членські вкладки в розмірі дол. на рік; 2. пожертви; 3. прибуток з підприємства.

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ СТУДЕНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ:— Всі студентські організації повинні: 1. тримати зв'язок між собою в справах поширення українознавства; 2. відвідувати наради й зїзди для обмірковування й ухвалення способів поширення українознавства; 3. уряджувати спільні концерти, театральні вистави, радіо-концерти, лекції, дебати, літні здвиги молоді і т.п.

ВІДНОСИНИ СТУДЕНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ДО ЦЕНТРАЛІ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА:— Всі студентські організації повинні: 1. подавати Централі Укр. Шкільництва відомости про свою діяльність, 2. звертатися до неї за порадою й допомогою у всьому, чого потребують для розвитку своєї діяльності; 3. разом з нею виробляти і здійснювати плян своєї діяльності.

Централа Українського Шкільництва має допомагати студентським організаціям в їх діяльності, а саме: 1. давати вказівки та інформації, як організацію перевести; 2. висилати лекторів та інструкторів; 3. висилати матеріали для урядження читань, вистав, концертів, дебат і т.п.; 4. уряджати спільні концерти, театральні вистави, здвиги і т.п. тих студентських організацій, які того бажатимуть і відповідно підготовляться; 5. уряджати курси українознавства і т.п.; 6. тримати інформаційне бюро студентських організацій для постійного зв'язку між ними.

СПІЛКА ДІЯЧІВ ОСВІТИ

МЕТА:— Зв'язок діячів освіти, особливо учителів українського походження для взаємопомочі в своїй діяльності та збагачення культури Канади.

ДІЯЛЬНІСТЬ:— 1. утримування інформаційного бюро для підтримки зв'язку між діячами освіти українського походження та ознайомлення з умовами праці; 2. утримування фахової книгозбірні та архіву-музею українських матеріалів шкільної й позашкільної освіти, а також загального виховання, як книжки, журнали, взірці мистецтва, ноти, малюнки і т.п.; 3. урядження нарад і зїздів діячів освіти; 4. урядження лекцій та курсів для діячів освіти; 5. видавання „бюлетеню” в справах ширення освіти й виховання молодого покоління.

СКЛАД:— Членом Співки Діячів Освіти може бути всякий учитель(ка) та інший діяч освіти українського або іншого походження, коли співчуває меті організації, без огляду на заняття і віру, крім комуністів.

ОРГАНІЗАЦІЯ:— Органами Співки Діячів Освіти є: 1. **З а г а л ь н і З б о р и**, що збираються раз на рік, вислухують, обмірковують та стверджують звіти з діяльності, пляни праці на майбутнє та вибирають управу й Надзірну Раду. 2. **У п р а в а С-ки** складається з 15 осіб, вибраних Загальними Зборами С-ки. Управа виробляє пляни діяльності, а по ствердженню Загальними Зборами виконує їх. Управа С-ки має президію з 5 осіб та ділиться на 5 комісій праці. **П р е з и д і я** складається з голови, заступника голови, організатора, секретаря, скарбника й господаря, що пильнує за майном С-ки. **К о м і с і ї п р а ц і:** 1. **О р г а н і з а ц і й н а** дбає про організацію й розвиток С-ки, утримує адресар членів і т.п.; **І н ф о р м а ц і й н а** збирає відомости про освітні потреби громад, можливости освітньої праці, учительські та інші освітні сили, інформує де які учителі потрібні, а які якої праці бажають і т.п. **Б і б л і о т е ч н о-М у з е й н о-А р х і в н а** організує й утримує книгозбірню, архів та музей ріжних українських матеріалів для ширення освіти й культури українською мовою за допомогою засобів української науки й мистецтва і т.п. як наприклад: книжки, журнали, ноти, малюнки, шкільні та педагогічні приладдя і т.п. **Л е к ц і й н о-К у р с о в а** уряджує для діячів освіти лекції й курси українознавства

та способів онзайомлення канадійської молоді з корисними властивостями української культури. Пресо́ва збірає й подає до преси відомости про діяльність С-ки, а також видає свій „Бюлетень”. Кожен член Управи має право працювати в будь якій комісії. Кожна комісія має право кооптувати фахових людей до праці, які мають на засіданню комісії рішаючий голос, але головою комісії може бути лише член Управи. Надзірна Рада вибирається з 5 осіб Загальними Зборами С-ки і перевіряє фонди та майно С-ки а також пильнує за її діяльністю. Надзірна Рада має право спинити діяльність будь якої комісії, коли остання розходиться з завданнями й статутом С-ки, і передати справу на розгляд Загальних Зборів.

ЗАСОБИ:— Засоби С-ки складаються з членських вкладок, розмір яких встановляють Загальні Збори, жертв та підприємств.

ІНІЦІАТИВНИЙ КОМІТЕТ:— До перших Загальних Зборів всі їх функції та функції Управи С-ки виконує Ініціативний Комітет, який складається з осіб, що прибули на ініціативно-організаційні збори С-ки 23 квітня 1948 та заявили свою згоду з їх рішеннями і бажання працювати в Комітеті.

ВІДНОСИНИ З ЦЕНТРАЛЕЮ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА:— Для облекшення своєї праці С-ка кооптує з ЦУШ в той спосіб, що 1. Делегат С-ки входить в склад Централі У. Ш., а делегат ЦУШ в Надзірну Раду й Управу С-ки. 2. У випадках розходження в поглядах на певні справи обидві сторони вибирають собі арбітра.

ПІДРУЧНИКИ Й МАТЕРІЯЛИ

ДЛЯ НАВЧАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛАХ КАНАДИ

р. 1948.

— 0 —

I. ПІДГОТОВЧИЙ СТУПІНЬ

1. І. Киріак - Читанка „Маруся” (буквар)75
2. І. Шклянка - Нова початкова читанка75
3. М. Матвійчук - Перша книжечка, Український повістковий буквар60

II. ПОЧАТКОВИЙ СТУПІНЬ

1. М. Матвійчук - Друга книжечка65
2. І. Шклянка - Українська граMATика	1.50
3. Г. Івах - <i>Нопоте Ewach - Ukrainian Self-Educator</i>	1.00
4. І. Крип'якевич - Історія України75

III. ОСНОВНИЙ СТУПІНЬ

1. М. Матвійчук - Третя книжечка95
2. <i>Ukrainian Authors Reader</i>	1.50
3. Проф. В. Каран - ГраMATика української мови	1.00
4. Проф. Н. Григорієв - Конспект історії України (міміогр. вид.)20
5. Проф. Н. Григорієв - Запити з історії України (міміогр. вид.)20
6. Проф. Н. Григорієв - Взірці української сло- весности й старого письменства20

IV. ВИЩИЙ СТУПІНЬ

1. М. Матвійчук - Четверта книжечка95
2. Проф. Н. Григорієв - Короткий систематичний курс історії України50
3. Проф. Н. Григорієв - Короткий систем. курс історії українського письменства50
4. Проф. Н. Григорієв - Громадські збори, їх уря- дження й перепровадження15

МАТЕРІЯЛИ ДЛЯ СПІВУ, МУЗИКИ Й ТАНЦІВ

1. Мішані й жіночі хори; партитури й голоси 7 пісень, співаних на концерті Української Школи в Саскатуні, Саск.50
2. Мішані, чоловічі й жіночі хори; окремі голоси 24 народніх пісень в обробці О. Кошиця, М. Гайворонського та інших	1.00

3. Українське весілля. - 30 весільних пісень на один голос30
4. Українські історичні пісні (слова й ноти)50
5. М. Кумка - Шкільний співаник75
6. М. Гайворонський - Збірник українських пісень для молоді	3.75
7. О. Кошиць - Шкільні хори75
8. М. Леонтович - Повний збірник народних пісень	2.85
9. Тетяна Кошиць - Гулянка50
10. Матеріяли для програм на свята — 1 листопада — Шевченкові роковини65
— Різдвяний концерт65
11. В. Авраменко - Танки, музика і стрій	2.00
12. М. Лисенко - Баркароля й козачок для скрипки й піано (м.в.)30
13. В. Присовський - Перша укр. шумка для піано (м.в.)	.50
14. Українські чабарашки для скрипки (м.в.)20
—○—	
I. Кириак - Начерк пляну науки українознавства для рідних шкіл35

З М І С Т

Голос України	3
Потреба Української Школи в Канаді	7
Підстави Української Мови в Університетах Канади	11
Проект Організації Українського Шкільництва в Канаді	15
Фінансування Школи	19
Потреби Українського Учителя в Канаді	23
Ступні й Програми Українських Шкіл в Канаді	27
Методи Навчання Грамоти	33
Пришкільне Виховання	35
Виховне Значіння Музики	39
Заочні Курси Українознавства	43
Підсумки Діяльності Студентського Т-ва „Каменярі”	45
Організація Студентства Поза Інститутами	49
Статут	55
Співка Діячів Освіти	59
Підручники й Матеріяли	61

